

Проблеми маркування продукції з використанням генетично модифікованих організмів (ГМО) в Україні та світі

Білик Т. І., кандидат біологічних наук, доцент

Лисенко К. В., Топчий Ю. П., Гнатюк О. О., студентки

Національний авіаційний університет

Продукти з генетично модифікованими компонентами можуть містити фрагменти штучно зміненої ДНК з організмів різних видів. Таким чином, у продажу з'явилися помідори з генами камбали, картопля з отруйними речовинами, які відлякують колорадських жуків, виноград з ДНК черв'яків тощо. До продуктів, основна частина яких на цей час є генетично модифікованою, належать рис, соя, кукурудза, картопля, томати. В результаті приблизно половина харчової продукції світу, починаючи з 1994 року, виготовляється чи вирощується з використанням ГМО.

До переліку генетично модифікованої продукції увійшли найпопулярніші у нас продукти харчування: ковбаси, пельмені, каші швидкого приготування, сосиски, сухі супи, консервовані овочі, шоколад. Цілий букет генетично модифікованих продуктів може бути використаний у складі майонезів, соусів, сухих супів, приправ. Тут і соя, і крохмаль, і рослинні олії. Чипси та інші картопляні вироби також виробляють з сортів генно-модифікованої картоплі.

Соева мука та масло входять до складу хлібобулочних виробів, багатьох сортів цукерок і шоколаду, а також дитячого харчування, сиру та кисломолочних продуктів. Багато газованих напоїв містять кофеїн з генетично модифікованих зерен кави.

Офіційно трансгенні технології використовують з 1996 року. Першими, хто почав активно їх впроваджувати, були США. Потім ними зацікавилися в країнах Латинської Америки. Пізніше використання ГМО почалося в Індії й Китаї. Основними виробниками з найбільшими площами, відведеними для цієї мети, є, в першу чергу, США, далі – Аргентина, Канада, Бразилія, Індія й Китай. Інші країни тільки починають розвивати трансгенні технології й відводять для цієї мети незначні території – в основному тільки для проведення досліджень. Обережніше ставляться до використання ГМО в європейських країнах, хоч є директива, що забороняє відмовлятися від ГМО країнам Євросоюзу [5].

Деякі медики та екологи попереджають, що такі модифіковані продукти харчування можуть спровокувати алергічні реакції або зробити людей менш сприйнятливими до антибіотиків протягом тривалого часу. Розвиток сільського господарства супроводжується збільшенням частки генетично модифікованих продуктів на ринку. Визначення є різні, але продукт, як правило, вважають органічним, якщо він був вирощений без синтетичних хімічних речовин, або, у випадку з тваринами, без гормонів або антибіотиків.

За оцінками деяких експертів, близько одного мільйона гектарів української землі засіяно трансгенним насінням, з якого 50% – соя, 20% – кукурудза, решта – картопля та буряки [2].

Найбільше таких посівних площ у Херсонській області на півдні України. Однак представники концерну «Monsanto» заперечують продаж генетично модифікованого насіння в Україну.

Постанова Кабінету Міністрів України від 13 травня 2009 року № 468 затвердила Порядок нанесення етикетування на продукцію, яка містить або вироблена з використанням ГМО [1]. Етикетування харчових продуктів та сільськогосподарської продукції, які містять ГМО понад 0,9% або вироблені з їх використанням, мають здійснювати виробники, постачальники (в т. ч. імпортери) та продавці (далі – суб'єкти господарювання), які вводять продукцію в обіг в Україні. Обов'язкове позначення на етикетці інформації, що продукт містить ГМО, здійснюється у разі випадку, якщо компонент, який використовується як окремий складник харчового продукту, містить понад 0,9% ГМО або вироблений із сільськогосподарської продукції, яка містить понад 0,9% ГМО.

Вміст 0,9% ГМО у харчовому продукті – це відношення генетично модифікованого білка продукту до загального вмісту продукту. Підставою для підтвердження інформації щодо відсутності ГМО у сільськогосподарській продукції та харчових продуктах або їх наявності до 0,9% є надання відповідних документів щодо їх складу. У разі відсутності таких доказів підприємство має провести випробування своєї продукції на вміст в ній ГМО у спеціальній лабораторії, акредитованій в установленому порядку на проведення таких випробувань. Та найважливішим є те, що в Україні немає чіткої методики визначення наявності ГМО у харчових продуктах. На жаль, сучасна лабораторія промислового тестування продукції на кількісний вміст ГМО – «дороге задоволення», адже її створення обійдеться у 50–60 тис. євро.

Закон про обов'язкове маркування на всій території Європейського союзу (ЄС) вимагає, щоб всі продукти харчування, що містять генетично модифіковані компоненти, були належним чином марковані. Необхідно позначати всі товари, що містять понад 0,9% ГМО. В той же час, багато відомих фірм у Великобританії продають м'ясо, молочні та інші продукти тваринного походження, які виробляються з тварин чи тваринами, яких годували кормами з ГМО. Кінцевий продукт реалізується без належної етикетки. Понад три мільйони тонн сої, більша частина якої є генетично модифікованою, імпортується у Великобританію щороку.

Євросоюз під тиском деяких країн-членів, зокрема Німеччини та Франції, дуже обережно поставився до введення ГМО як у закритий, так і відкритий простір. Наслідком такої політики стало прийняття наприкінці 90-х років ХХ століття директив і нормативних актів ЄС, а також відповідного законодавства країн-членів ЄС про поводження з ГМО з досить суворими санкціями за його порушення. Проголошувалося, що

Євросоюз прагне, дотримуючись правил єдиного ринку, захистити здоров'я людей і довкілля. Нормативно-правові акти ЄС та країн-членів стосувалися питань використання, поширення, збуту, експорту-імпорту продукції, що містить ГМО, та виявлення їх у продуктах споживання.

Перш ніж потрапити на ринок ЄС, генетично модифікований продукт зазнає суворої перевірки. Здійснюють її в лабораторіях, що входять до європейської мережі Спільного дослідного центру Єврокомісії. Законодавство ЄС чітко регламентує принципи маркування продуктів із вмістом ГМО. Слід зазначити, що мораторій скасували під тиском Світової організації торгівлі, яка обстоює в цьому питанні інтереси заінтересованих американських компаній. Під впливом СОТ у вересні 2004 року Єврокомісія вперше дозволила продаж і вирощування генетично модифікованого насіння, зареєструвавши 17 нових різновидів кукурудзи в Каталозі ЄС з різноманіття видів сільськогосподарських рослин [5].

Проблема використання ГМО, які через корми для тварин надходять у продукти харчування людини, не обмежується тільки ЄС. Багато інших країн, у яких обов'язковим є маркування, переживають подібні сценарії. Є дані, що продукти компанії «Fonterra» (Нова Зеландія), найбільшого у світі експортера молочних продуктів, містять ГМО [4].

У США немає законів про маркування ГМО. Переважна більшість сої, кукурудзи, бавовни та продуктів на полицях магазинів генетично змінена, а споживачі про це не поінформовані. Пропагандистські групи наполягали на законах про маркування в США протягом багатьох років, але організація контролю за продуктами і ліками США (FDA) і Міністерство сільського господарства США (USDA) прийняли рішення, що немає різниці між культурами генетично модифікованими і немодифікованими.

Сусідні з Україною держави ще наприкінці 90-х років минулого століття прийняли закони про поводження з ГМО та застосування технологій генної інженерії. Такі нормативно-правові акти мають Росія, Польща, країни Балтії та ін. Згідно з ними здійснюється сувора перевірка продукції, що виготовляється з використанням ГМО, особливо харчових продуктів і лікарських препаратів. Відповідно до міжнародних стандартів запроваджено обов'язкове маркування всіх без винятку продуктів споживання, лікарських препаратів, що виготовлені з використанням ГМО або містять генетично модифіковані компоненти. Обов'язковою вимогою є інформування споживачів про наявність ГМО у продуктах і можливі ризики для здоров'я.

Продукцію з ГМО, яку виготовляють у цих країнах або ввозять на їхню територію, допускають на споживчий ринок лише після проходження належного контролю.

Таким чином, основні проблеми полягають в недостатньому контролі складу та аналізу продуктів на наявність ГМО, а також маркування продукції, яка не містить білкових компонентів, а отже й не повинна підлягати маркуванню.

Література:

1. Закон України «Про захист прав споживачів» / в ред. від 1.12.2005 р.
2. Пархоменко М. М. Господарсько-правові засоби забезпечення якості продукції в Україні // Економіка та право. – 2009. – № 2. – С.19–24.
3. Что мы едим? Воздействие на человека ГМО и способы защиты / И. В. Ермакова. – М. : Амрита-Русь, 2010. – 64 с.
4. Генетично модифіковані організми та біобезпека: огляд основних питань / автор-упоряд. Т. Топчій. – К., 2004. – 22 с.
5. ASB-NEWS: Биологическая, продуктовая и экологическая безопасность (персональна інтернет-розсилка Загальнонаціональної асоціації генетичної безпеки, РФ). – Березень–липень 2004.